

III DĀRZENI

SLIMĪBAS

BURKĀNU LAPU SAUSPLANKUMAINĪBA (TUMŠPLANKUMAINĪBA) (*Alternaria dauci*)

Burkānu lapu sausplankumainības pazīmes parasti novēro augustā uz lapu galiņiem, bet vēlāk plankumi saplūst un lapas nokalst. Jo agrīnākās kultūrauga attīstības stadijās notiek inficēšanās, jo vairāk tas ietekmē sakņu veidošanos. Priekšlaicīgi nokaltuši laksti var apgrūtināt sakņu novākšanu ar rokām. Parasti Vidzemē inficēšanās notiek augustā, bet pagājušajā gadā pirmās pazīmes tika konstatētas jūlija beigās sakņu briešanas laikā (AS 45), taču izplatība nepārsniedza 2%.

BURKĀNU LAPU BRŪNPLANKUMAINĪBA (*Cercospora carotae*)

Burkānu lapu brūnplankumainība sastopama retāk, Vidzemē pagājušajā gadā netika konstatēta. Tā var parādīties vasaras sākumā uz jaunajām burkānu lapām, bet pārsvarā infekcija parādās vasara beigās, sakņu nobriešanas laikā (AS 43 – 49). Slimības izplatības ierobežošanā svarīgi ievērot augu maiņu, ierobežot nezāļu izplatību, sējai izmantot kodinātas sēklas.

SĪPOLU NEĪSTĀ MILTRASĀ (*Peronospora destructor*)

Sīpolu neīstās miltrasas izplatību veicina pārmērīgs augsnes un gaisa mitrums, nezāļains stādījums, kur ilgstoši saglabājas rasa. Infekcija var parādīties 5 – 9 lapu (loku) veidošanās laikā (AS 15 – 19), bet bieži tā parādās vēlākās sīpolu attīstības stadijās. Iepriekšējā gadā Vidzemē infekcija neparādījās, lai arī laika apstākļi bija pietiekami mitri.

SĪPOLU KAKLA PUVE (*Botrytis* spp.) un SAKŅU PUVES

Sīpolu sakņu puves vairāk bojā sīpolus glabāšanas laikā, bet nereti tā var parādīties jau uz lauka, kā tas mūsu reģionā bija iepriekšējā gadā, kad infekcija tika konstatēta jūlija vidū bumbuļu briešanas laikā (AS 47). Puvju izplatību veicina vēsi un mitri laika apstākļi un paaugstināts augsnes mitrums. Ja puves parādās jau augšanas periodā, novāktā raža īpaši rūpīgi jāizžāvē, jāšķiro, biežāk uzglabāšanas laikā jāpārbauda.

KRUSTZIEŽU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Alternaria* spp.)

Krustziežu sausplankumainības ierosinātāji saglabājas uz augu atliekām, krustziežu dzimtas nezālēm un sēklās. Tās izplatību veicina lietūs un vējš. Slimība sastopama katru gadu, bet būtiskus zaudējumus nenodara. Visbiežāk to var novērot galviņu veidošanās laikā (AS 41 – 47). Lai arī iepriekšējā vasarā laika apstākļi bija pietiekami silti un mitri, mūsu reģionā apsekotajos stādījumos sausplankumainība netika konstatēta.

PELĒKĀ PUVE (*Botrytis cinerea*)

Pelēkā puve inficē kāpostu galviņas jau uz lauka, un vēlāk, labvēlīgu apstākļu ietekmē, izplatība turpinās glabāšanas vietās. Infekcijas ierosinātāji saglabājas uz augu atliekām un augsnē, kā arī uz nezālēm. Nereti puve izplatās kaitēkļu bojājumu vietās. Slimības izplatību veicina mitrums uz augu lapām, arī palielināts gaisa mitrums un pietiekami silta gaisa temperatūra (+20

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Ziemeļvidzemes reģionam 2020. gadam

– 25°C). Iepriekšējā vasarā pelēkās puves pirmās pazīmes parādījās jūlija vidū galviņu briešanas laikā (AS 43), izplatība sasniedza 10%.

KARTUPEĻU LAKSTU PUVE (*Phytophthora infestans*)

Kartupeļu lakstu puves pirmās pazīmes Vidzemē parasti parādās jūlija pirmajās dienās, vien atsevišķos gados tas ir bijis ap Jāņu laiku. Iepriekšējā gadā pirmās pazīmes tika konstatētas jūlija otrās dekādes sākumā ziedēšanas beigās (AS 67). Infekcijas ierosinātāji saglabājas uz bumbuļiem un augu atliekām augsnē. Kvalitatīva sēklas materiāla izmantošana un augu maiņas ievērošana ir svarīgs priekšnosacījums slimības ierobežošanā. Stipras infekcijas un labvēlīgu laika apstākļu (silts un mitrs) ietekmē laksti var aiziet bojā divu nedēļu laikā.

KARTUPEĻU LAPU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Alternaria saloni*)

Kartupeļu lapu sausplankumainības izplatību veicina sausi un karsti (+25 - 28°C) laika apstākļi. Piemērotos apstākļos slimība var būt tikpat postīga kā kartupeļu lakstu puve. Iepriekšējā vasarā tik karsti un sausi laika apstākļi nebija, tāpēc infekcijas pazīmes tika novērotas vien atsevišķos stādījumos jūlija otrajā pusē.

KARTUPEĻU MELNKĀJA (*Erwinia carotovora* subsp. *atroseptica*)

Kartupeļu melnkājas infekciju ierosina baktērijas, kas saglabājas uz augu atliekām augsnē un bumbuļos. Pirms stādīšanas sēklas materiāls būtu vēlreiz jāpārbauda, ja nepieciešams, jāpāršķiro, atlasot bojātos bumbuļus. Vairāk apdraudēti ir agri, neiesilušā augsnē iestādīti bumbuļi. Infekcijas izplatību veicina mitri un vēsi (+18 - 20°C) laika apstākļi. Iepriekšējā gadā mūsu reģionā melnkājas inficēti augi tika novēroti vien atsevišķās vietās. Ja laukā atrod inficētus augus, tie rūpīgi jāizrok un jāizvāc no stādījuma.

KAITĒKĻI

BURKĀNU MUŠA (*Psila rosae*)

Burkānu mušas izlidošanas laiks pa gadiem var atšķirties, bet pārsvarā tas notiek ap ābeļu un pīlādžu ziedēšanas laiku. Burkānu sakņu veidošanās laikā (AS 41) jūnija beigās vai jūlija sākumā var redzēt pirmās paaudzes kāpuru bojājumus. Tā kā kaitēklis sezonā ir divas paaudzes, nereti tieši otrās paaudzes kāpuri nodara nopietnākos bojājumus, jo kopā ar saknēm nokļūst glabātavās, kur turpina bojāt ražu. Iepriekšējā gadā Vidzemē novērotajos burkānu stādījumos jūnija vidū uz dzeltenajiem līmes vairogiem tika konstatēti daži burkānu mušas īpatņi. Lai ierobežotu mušas izplatību, svarīga rindstarpu rušināšana un augsnes pieraušana pie burkānu sakņu kakla.

BURKĀNU LAPU BLUSIŅA (*Trioza apicalis*)

Konstatēšanai var izlikt dzeltenos līmes vairogius. Parasti izlidošana notiek maija vidū vai beigās, taču, ja burkāni vēl nav sadīguši, blusiņām nav barības bāzes, vēlāk sētajos laukos kaitēklis var neparādīties vispār. Lai ierobežotu kaitēkļa izplatību, svarīgi ievērot augu maiņu. Jauno sējumu izvēlēties pēc iespējas tālāk no iepriekšējā gada lauka, kā arī izvairīties no egļu klātbūtnes lauku tuvumā, jo tur parasti lapu blusiņas pārziemo. Iepriekšējā gadā Vidzemē kaitēkļa bojājumi netika konstatēti.

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Ziemeļvidzemes reģionam 2020. gadam

Laputis vairāk sastopamas mazdārziņos, nopietnāk apdraudot burkānus agrīnākās augu attīstības stadijās, taču to savairošanos masveidā bieži vien traucē nelabvēlīgi laika apstākļi. Pēdējos gados mūsu reģionā apsekotajos burkānu laukos laputis nav konstatētas.

SĪPOLU MUŠA (*Delia antiqua*)

Sīpolu mušas izlidošanas laiku iespējams noteikt, izliekot dzeltenos līmes vairogus. Sīpolu muša izlido pirmā, parasti ap ķiršu un pieneņu ziedēšanas laiku. Labvēlīgu apstākļu ietekmē kaitēkļi dēj olas lakstu žāklēs, pēc tam izšķīlušies kāpuri iegrauzas un barojas sīpolos. Iepriekšējos gados mūsu reģionā novērotajos stādījumos kaitēklis netika konstatēts.

SĪPOLU LAKSTU PUSKODE (*Acrolepiopsis assectella*)

Sīpolu lakstu puskode ir izplatīts kaitēklis un sīpolu stādījumos tiek konstatēts gandrīz katru gadu. Bojājumi var būt bīstamāki kultūrauga agrīnākajās attīstības stadijās, ja iestājas karsti un sausi laika apstākļi. Bojātās auga daļas vēlams savākt un iznīcināt, lai kaut daļēji ierobežotu kaitēkļa turpmāko izplatību. Iepriekšējā gadā Vidzemē sīpolu lakstu puscodes kāpuru bojājumi tika konstatēti jūnija pirmās dekādes beigās sīpolu sešu lapu stadijā (AS 16).

SPRADŽI (*Phyllotreta* spp.)

Spradži ir pirmie un nozīmīgākie kāpostu kaitēkļi, kas, savairojoties masveidā, var ievērojami nopostīt jaunos stādījumus. Parasti savairošanās notiek siltos un sausos pavasaros maija beigās, jūnija sākumā, vairāk no spradžiem cieš vēlāki kāpostu stādījumi. Iepriekšējā gadā strauji atnākušajā pavasarī spradži iznāca no ziemošanas vietām agrāk un barojās citur, jo apsekotajos kāpostu stādījumos Vidzemē tie netika konstatēti.

KĀPOSTU CEKULKODE (*Plutella maculipennis*)

Kāpostu cekulkode stādījumos var parādīties maija beigās jūnija sākumā. Pēdējos gados šis kaitēklis ļoti apgrūtina kvalitatīvas kāpostu ražas iegūšanu. To savairošanos var veicināt palielināta krustziežu nezāļu klātbūtne stādījumā un tuvumā esoši rapša sējumi. Kaitēklim gadā var attīstīties 2 – 3 paaudzes, ko var konstatēt, izliekot feromonu slazdus vai vienkārši apskatot stādījumus dienas siltākajā laikā. Cekulkodes lidošanu ierobežo vēsi, vējaini un lietaini laika apstākļi. Iepriekšējā gadā Vidzemē lidošana tika konstatēta jūnija sākumā kāpostu piecu lapu stadijā (AS 15), labvēlīgu laika apstākļu ietekmē jūnija vidū parādījās kāpuri, tika bojāti visi augi galviņu veidošanās sākumposmā. Lidošana un kāpuru barošanās turpinājās visu jūlija mēnesi. Kaitēkļa bojājumu vietās pērn varēja novērot pastiprinātu pelēkā, arī baltās puves izplatību.

KĀPOSTU BALTENIS (*Pieris brassicae*)

Kāpostu balteņi un rāceņu balteņi nozīmīgākus bojājumus var nodarīt vasaras otrajā pusē, kad otrās paaudzes kāpuri barojas uz briestošajām kāpostu galviņām. Balteņu savairošanos veicinās mērens siltums un neliels gaisa mitrums, arī nezāļains stādījums, jo bieži vien pirmās paaudzes īpatņi barojas un vairojas tieši uz nezālēm. Iepriekšējā gadā balteņu lidošanu Vidzemē kavēja diezgan lietainie laika apstākļi vasaras vidū un otrajā pusē, tie apsekotajos stādījumos netika konstatēti.

KARTUPEĻU LAPGRAUZIS (*Leptinotarsa decemlineata*)

Kartupeļu lapgrauzis lielākus postījumus var nodarīt platībās, kur netiek veikta augsnes aršana

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Ziemeļvidzemes reģionam 2020. gadam

un ievērota augu maiņa. Nelabvēlīgu laika apstākļu ietekmē kartupeļu lapgrauži var atrasties augsnē miera periodā (diapauzē) līdz pat trīs gadiem. Parasti lapgrauža vaboles parādās jūnijā, lai dētu olas lapu apakšpusēs. Iepriekšējā gadā mūsu reģionā pirmās vaboles un izdētās olas kartupeļos tika konstatētas jūnijā dažas dienas pirms Līgo svētkiem kartupeļu lakstu sakļaušanās vagās stadijā (AS 31). Iespējams, nokrišņiem bagātās ziemas un nesasalušās augsnes ietekmē, lapgrauža vaboles būs ieskalotas augsnes dziļākos slāņos vai gājušas bojā, tādēļ stādījumos parādīsies vēlāk vai nemaz. Varbūt tieši pretēji – bezsniega ziemas, agra, silta un saulaina pavasara ietekmē parādīsies stādījumos neparasti agri.

SPRAKŠĶI (*Agriotes* spp.)

Sprakšķu kāpuru bojājumu apmēru var noteikt tikai novāktajos bumbūļos, lai gan pašas vaboles kartupeļu stādījumos var parādīties jau maijā. Tā kā vienas paaudzes attīstībai nepieciešami 4 – 5 gadi, dažāda auguma kāpuri augsnē sastopami bieži, īpaši laukos pēc daudzgadīgiem zālājiem, kā arī ar vārpatu piesārņotos laukos. Kāpuru attīstību veicinās pietiekami siltas augsnes (+18 - 20°C). Bieža augsnes iridināšana, kā arī sausas augsnes, var kaut daļēji ierobežot sprakšķu kāpuru izplatību. Pēdējos gados sprakšķu kāpuru bojājumi tiek novēroti biežāk un tie bojā dažādu kultūraugu sējumus.

LAUKA MAIJVABOLE (*Melolontha melolontha*)

Lauka maijvaboles savairošanās bīstamāka ir tieši mazdārziņos, kur ne vienmēr tiek ievērota augu maiņa, bieži vien augsnes apstrāde ir nepietiekama. Maijvaboļu izlidošana parasti ir maija beigās jūnija sākumā, intensīvāka lidošana notiek tieši vakara stundās. Lai arī vienas paaudzes attīstības cikls ir četri gadi, katru gadu var redzēt vaboļu lidošanu, gan augsnē atrodamā dažāda lieluma kāpuri.